

Излази са благословом
Његовог Преосвештенства
Епископа зворничко-тузланског г. **ФОТИЈА**

НИХИЛИЗМ
(Коријен револуције модерног доба)
Јуџин (отац Серафим) Роуз

Наслов оригинала:
NIHILISM, The Root of the Revolution of the Modern Age
by Eugene (Fr. Seraphim) Rose
Година првог издања: 1994. год.

Главни и одговорни уредник:
Бојан Чечар, протођакон

Превод са енглеског језика:
Маријана Чечар и протођакон Бојан Чечар

Издавач:
Издавачка кућа
Епархије зворничко-тузланске „Синај”

Адреса издавача:
Ул. Патријарха Павла 40, Бијељина

Штампа:
„Еурографика” Зворник

Бијељина, 2021. год.

ЈУЏИН (ОТАЦ СЕРАФИМ) РОУЗ

НИХИЛИЗАМ
(КОРИЈЕН РЕВОЛУЦИЈЕ
МОДЕРНОГ ДОБА)

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР ПРВОМ ИЗДАЊУ	7
ПРЕДГОВОР НОВОМ ИЗДАЊУ	11
I - УВОД: ПИТАЊЕ ИСТИНЕ	13
II - СТУПЊЕВИ НИХИЛИСТИЧКЕ ДИЈАЛЕКТИКЕ	27
1. Либерализам	29
2. Реализам	41
3. Витализам	52
4. Нихилизам деструкције (разарања)	65
III - ТЕОЛОГИЈА И ДУХ НИХИЛИЗМА	71
1. Побуна: рат против Бога	71
2. Обожавање Ништавила	81
IV - НИХИЛИСТИЧКИ ПРОГРАМ	89
1. Уништење Старог Поретка	90
2. Прављење „Нове Земље”	92
3. Обликовање (кројење) „новог човјека”	95
V - НАКОН НИХИЛИЗМА	105
БИЉЕШКЕ	118

ПРЕДГОВОР ПРВОМ ИЗДАЊУ

У подрумском стану, који се налазио у близини центра Сан Франциска, раних шездесетих година прошлог вијека, Јуџин Роуз, потоњи отац Серафим, сједио је за столом прекривеним гомилом књига и хрпом папирних фасцикли. Соба је била увијек мрачна, јер је свјетлост једва допирала кроз прозор. Неколико година прије него што ће се Јуџин доселити, десило се убиство у тој соби. Неки су чак говорили да у њој обитава зао дух. Али је Јуџин, као насупрот овом духу, а и све мрачнијем духу града у коме је живио, имао један зид прекривен иконама, испред којег је увијек треперила црвенкаста свјетлост кандила.

У овој соби Јуџин је почео да пише монументалну хронику рата савременог човјека против Бога: човјековог покушаја да уништи стари поредак и подигне нови без Христа, да порекне постојање Царства Божијег и да умјесто њега подигне своју овоземаљску утопију. Овај пројекат који је он замислио добио је наслов „Царство човјечије и Царство Божије”.

Само неколико година прије овога, Јуџин је и сам био у замци царства човјечијег и патио се у њему. И он је био у рату против Бога. Одбацивши у младалачком узрасту Протестантско Хришћанство као слабо и неефикасно, узео је учешћа у боемској контракултури педесетих година прошлог вијека, а на крају је уронио и у источњачке религије и философије, које су училе да је Бог крајње безличан. Попут апсурдистичких умјетника и писаца свог времена, експериментисао је са лудошћу, ломећи процесе логичког мишљења, као пут којим се „прелази на другу страну”. Ишчитавао је ријечи лудог „пророка” Нихилизма, Фридриха Ничеа, док му те ријечи нису почеле одзвањати у души са електричном

и пакленом силином. Свим средствима, тежио је да својим умом задо-бије истину или стварност. Али, све је то завршено без успјеха. Био је сведен у такво стање очаја, за које је, када је касније био упитан да га опише, могао само да каже: „Био сам у паклу”. Опијао се и хрвао са Богом за Кога је тврдио да је мртав, бацао се на под вриштећи на Њега да га остави на миру. Једном док је био у алкохолисаном стању, написао је следеће: „Ја сам болестан, као што су болесни и сви људи који су одсутни из љубави Божије”.

„Атеизам”, писао је Јуџин у каснијим годинама, „истински егзистенцијални атеизам који гори мржњом, према наизглед неправедном и немилосрдном Богу, је духовно стање. То је истински покушај да се хрве са Богом Чији су путеви неизрециви и за највеће вјернике, а таква борба је више него једанпут знала да доведе до засљепљујуће визије Онога Кога истински атеисти заиста траже. Христос је Онај који дјелује у овим душама. Антихриста нећемо најпрвије наћи код великих негатора, већ код малих потврдителја код којих је Христос само на уснама. Ниче који је самог себе назвао Антихристом, тиме је доказао своју огромну глад за Христом...”

8

У оваквом стању интензивне глади налазио се Јуџин у касним педесетим годинама двадесетог вијека. И онда, попут изненадног вјетра, у његов живот је ушла стварност коју никако није могао да предвиди. Пред крај свог живота сјетио се тог момента:

„Много година у мом истраживачком раду био сам поносан што сам „изнад свих традиција”, али, опет, некако и вјеран им... Када сам посјетио Православну Цркву, то је било само да бих се упознао са још једном новом „традицијом”. Ипак, када сам, по први пут ушао у Православну Цркву (Руску Православну Цркву у Сан Франциску), догодило се нешто што нисам искусио у будистичком или у неком од источњачких храмова. Нешто је у мом срцу рекло да је ово „дом” и да је моја потрага завршена. Нисам, додуше, знао шта то значи, будући да ми је служба била прилично чудна, и на језику страном мени. Почео сам чешиће да похађам службе Православне Цркве, постепено учећи њен језик и обичаје. Са мојим отварањем Православљу и Православном народу, нова идеја се родила у мојој свијести: да Истина није само апстрактна идеја, виђена и знана само уму, него да је она нешто лично – чак и Личност – виђена и љубљена срцем. Тако сам упознао Христа.”

Радећи у свом подрумском стану на књизи „Царство човјечије и Царство Божије”, Јуџин се још увијек хватао у коштац са оним што је пронашао. Дошао је до истине у неискривљеном Лику Христовом, онако како је Он сачуван у Источној Православној Цркви. Ипак, тежио је да уђе у оно што је он називао „срцем срца” те Цркве, у њену тајанствену димензију, а не у њен досадни, овосвјетовни организацијски аспект. Жудио је за Богом, и желио Га страствено. Његови списи из овог периода су једна врста катарзе, средство изласка из неистине, из подземне таме у свјетлост. Иако су много више философски по тону у односу на његова каснија дјела, ови рани списи су порођени из интензивне патње, која је још увијек била свјежа у његовој души. Било је скроз природно што је више писао о Царству човјечијем, у којем се патио цијелог свог живота, него о Царству Божијем, које је до тада видио само крајичком ока. Још увијек је Царство Божије посматрао кроз призму Царства човјечијег.

Од свих четрнаест поглавља која је Јуџин планирао да напише за свој *magnus opus*, само седам је откуцано у комплетној форми. Остатак се налази у рукописној форми. Седмо поглавље, које овдје представљамо, тиче се философије Нихилизма.

Нихилизам – вјера у то да не постоји апсолутна истина, да је свака истина релативна – је, према Јуџиновом тврђењу основна философија XX вијека. *„Десило се у наше вријеме, да је тако раширено и распрострањено, темељно и дубоко у срца свих живих људи, ушла мисао да нема више „фронта” на којем би се могло борити.”* Срце ове философије, говорио је Јуџин, најјасније је изразио Ниче, али и један од књижевних ликова код Достојевског, реченицом: *„Бог је мртав, дакле, човјек постаје Бог и све је могуће”*.

Из личног искуства, Јуџин је вјеровао да се савремени човјек не може у потпуности вратити Христу, уколико не постане свјестан, колико су далеко он и друштво отпали од Њега, а то је, да се најприје суочи са Нихилизмом у себи. *„Нихилизам нашег доба егзистира у свему”*, писао је он, *„а они који не одаберу да се, уз помоћ Божију, са њим боре, у име пуноће у Бићу Бога Живога, већ су од, стране тог Нихилизма, прогутани. Доведени смо до ивице амбиса ништавила и било да препознајемо његову природу или не, ми ћемо кроз склоност ка свеприсутном ништавилу у нама самима њиме бити захваћени изван сваке наде на искупљење, изузев ако се будемо држали пуне и сигурне вјере (која, 'сумњајући, не*

сумња') у Христа, без Кога смо заиста ништа.”

Као писац, Јудин је осјећао обавезу да позове своје савременике да се врате назад из тог амбиса. Он је писао, не само због своје личне жеље за Богом, већ и због бриге за друге који су за Њим жудјели – чак и за оне који су, слично њему и ономе што је он некада чинио, због своје велике жеље за Њим, одбацили Бога и ратовали против Њега.

Ослободивши се бола у свом срцу, изашавши из таме свог прошлог живота, Јудин се обраћа савременом човјечанству, које се налази у том истом болу и тами. Сада, три деценије након што је написао ово дјело, док силе Нихилизма и антихришћанства још дубље задиру у срж нашега друштва, његове ријечи су потребније него икада. Будући да се и сам борио против Нихилизма у себи, он је у стању да нам помогне да и сами не будемо заробљени у његов дух, који уништава душу, и да нам помогне да се држимо Христа, Вјечне Оваплоћене Истине.¹

Монах Дамаскин (Христенсен)

1 Оваплоћена Истина - Исус Христос, Истина која је постала тијело, у складу са *Симболом вјере* из Ни-кеје. У питању је најтемељнији догмат Хришћанске вјере, по чему се она разликује од Ислама, (али и од „њу ејд“ секти), који признаје Исуса Христа, али само као човјека, „пророка“ или „мудраца“. У Православној хришћанској вјери и теологији, Исус Христос се сматра Истином која је постала тијело, односно, старословенски - *плот*. Оваплоћење, утјеловљење или инкарнација подразумијева силазак бемртног *Logosa* у тијело Пресвете Марије Дијеве и рођење Господа Исуса Христа, Сина Божијег, чиме је Бог постао човјек и открио људима Себе као потпуну и апсолутну Истину. „Ја сам Пут, Истина и Живот“ (Јн.14,6), ријечи су Самог Господа Исуса Христа, записане у *Јеванђељу*. Прим. прев.

ПРЕДГОВОР НОВОМ ИЗДАЊУ

Књига „Нихилизам – коријен револуције модерног доба” је дјело чувеног Православног мислиоца са Запада и свештеномонаха оца Серафима Роуза. Иако је, бавећи се Православним издаваштвом, написао доста текстова теолошке и духовне садржине, књига која је пред нама је можда од највеће важности. Њен значај се нарочито огледа у времену у којем ми живимо, јер су данас више него икада нападнуте све вриједности које су некада баштинили народи са хришћанским наслеђем. Бог, Црква, брак, породица, мужевност и женственост (разлика у половима), родитељство, достојанство људске личности, морална чистота, живот који има виши смисао и који бива покренут узвишеним идеалима... све су то вриједности које данас како у јавном научном дискурсу тако и у популарној култури бивају потпуно презрене и одбачене, а на њихово мјесто се полако, али сигурно постулирају вриједности које нису ништа друго до њихове карикатуре. Те нове вриједности појављују се као издаци невјеровања савременог човјека у Апсолутну Истину, тј. у Бога. На сав глас се пропагира да је све релативно и да се све мијења. Ништа није постојано, ништа није коначно и све подлијеже експериментисању, јер истина, ријечима „пророка Нихилизма” Ничеа - „не постоји”. Од политике, науке, умјетности, спорта, образовања, породичног и личног живота, па све до наситнијих пора друштвеног живота, све бива захваћено овом духовном гангреном, коју је писац редова који су пред Вама назвао – Нихилизам². Будући да се полази од претпоставке да не

2 Напомена о ортографији: У лекторисању овог издања кориштен је Правопис српскога језика, аутора Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурца, у издању Матице Српске, Нови Сад, 2014. год. Овим Правописом нормативно је уређен ијекавски изговор. У складу са истим, називи умјетничких, стилских и философских праваца, као и политичких покрета, пишу се малим почетним словом. Ријеч

постоји Апсолут тј. Бог, на његово мјесто постављено је ништавило, *nihil*. Ништа више нема виши смисао, све је дозвољено и све је могуће.

Отац Серафим Роуз указује на све опасности оваквог духовног става и расположења. Ипак, он не само да дефинише проблем, него указује и на пут за излазак из њега. Тај пут је повратак Истини која се чува унутар Православне Цркве. Њено двијехиљадугодишње духовно искуство, њене Св. Тајне, њено непоколебљиво и досљедно стајање у Истини Која је Господ Исус Христос, Који је Исти јуче, данас и у све вијекове вијекова, је сигуран пут који изводи из тамница нихилистичког бесмисла и амбиса који је тако халапљиво разјапио своје чељусти смрти и погибјељи над савременим човјечанством. Иако се тренутно чини да зло и бесмисао побјеђују, отац Серафим нас тјеши и указује да је велика и непобједива Хришћанска Истина да не постоји крајње уништење; сав Нихилизам је узалуд. Против Бога се може борити: то је једно од значења савременог доба; али Он је неосвојив, и од Њега се не може побјећи: Његово Царство ће трајати вјечно, и сви који одбацују позив у Његово Царство заувјек ће горјети у ватрама пакла.

О празнику Воздвижења Часног Крста
– Крстовдан 2021. љ. Господњег у Бијељини

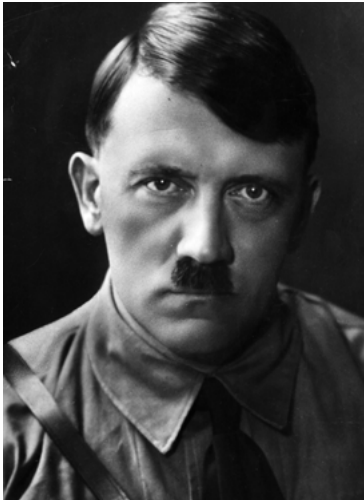
Бојан Чечар, протођакон
Главни и одговорни уредник Издавачке куће
Епархије зворничко-тузланске „Синај” Бијељина

нихилизам, која подразумева вјеровање у нестанак свих вриједности, нарочито моралних и религиозних вриједности, пише се малим почетним словом у српском, али и у правопису енглеског језика, који је и језик аутора, о. Серафима Роуза. Међутим, у циљу истицања величине проблема и доказивања тезе да се исти инфилтрирао у све поре живота, аутор користи велика почетна слова за Нихилизам, Нихилисте, као и за појавне облике, односно ступњеве Нихилизма, Витализам, Либерализам, али и Бољшевизам, итд. Овим аутор жели и стилски истаћи не само величину проблема, него и указати на то да нису у питању пуки философски правци и школе мишљења, него нове велике религије, религије невјеровања, што ћемо видјети у даљим редовима. Овим поступком се истиче снажна духовна димензија ових праваца која обликује нашу стварност, прошлост, садашњост и будућност. Такође, овај Правопис допушта особености теолошких, односно текстова са вјерским садржајем, гдје је недопустиво малим словом писати придјеве Божији, Господњи, Православни, итд. Прим. прев.

I УВОД: ПИТАЊЕ ИСТИНЕ

Шта је то Нихилизам у коме смо увидјели коријен Револуције модерног доба? Одговор на ово питање се, на први поглед, не чини тешким. Неколико очигледних примјера одмах долазе на ум. То је Хитлеров суманути програм уништења, Бољшевичка револуција, дадаистички напад на умјетност³. Постоји позадина из које произлазе ови покрети, а чији су најбољи представници „посједнуте” (ђавоимане, *прим.прев.*) личности касног XIX вијека – пјесници попут Рембоа и Бодлера⁴, револуционари попут Бакуњина и Нечајева⁵, „пророци” попут Ничеа⁶; то је, на

- 3 *Дадаизам* или *Дада* је један од првих модерних глобалних умјетничких покрета XX вијека, који преноси умјетнички израз у провокативно дјеловање. Јавља се као реакција на дешавања у Првом свјетском рату. Дадаисти су отворено антибуржујски настројени, дају предност нерационалном над рационалним и декларишу се као анархисти. Изражавају се у више различитих умјетничких дисциплина негирајући у исто вријеме сам концепт умјетности; теже да скандализују и шокирају. Резултат свога дјеловања директно сврставају у контекст антиумјетности. Сам назив „Дада”, одабран је методом случајног отварања рјечника и значи на франц. јез. „дрвени коњић”. *Прим. прев.*
- 4 *Артур Рембо* (1854-1891), *Шарл Бодлер* (1821-1867), француски декадентни пјесници контроверзних биографија; спадају у тзв. уклете пјеснике (франц. *Poetes maudits*), којима је заједнички симболизам као правац у књижевности, трагање за суштином ствари, склоност ка истраживању екстремних искустава, као што су узимање наркотика и алкохола, и понашању које одудара од устаљених друштвених норми. *Прим.прев.*
- 5 *Михаил Бакуњин* (1814-1876), руски револуционар, сматра се „оцем модерног анархизма”. *Сергеј Нечајев* (1847-1882), руски комунистички револуционар, познати руски нихилиста и терориста; члан покрета „Народна воља” који је извршио напад на Цара Александра II; уз Бакуњина, аутор „Катихизиса револуционара”. Послужио је Достојевском као узор за лик типичног нихилисте у анти-нихилистичком роману „Зли души”. *Прим.прев.*
- 6 *Фридрих Вилхелм Ниче* (1844 - 1900) био је радикални њемачки филозоф, филолог, есејиста, пјесник и композитор, као и један од најоштријих критичара западног Хришћанства, цивилизације и културе. Чувен је по бављењу појмовима „нихилизам”, „натчовјек”, као и по фрази: „Бог је мртав”. „По себи се разуме да Ниче није измислио нихилизам - нити је припремио његов долазак, нити је прокрчио пут његовој превласти у нашем времену. Његова је заслуга само у томе што је први јасно препознао нихилистичко лице савременог света. Што је први проговорио о растућој пустињи модерне безбедности, што је први гласно установио да је Запад изгубио веру у виши смисао живота.” – М. Ђурић, „Утопија измене света: револуција, нихилизам, анархија”. *Прим. прев.*

Адолф Хитлер

Артур Рембо

скромнијем нивоу међу нашим савременицима, магловит немир који неке наводи да слиједе опсенаре попут Хитлера, а друге да излаз нађу у дрогама и лажним религијама, или да почине оне „бесмислене” злочине који све више постају карактеристика овог времена. Ово све представља тек спектакуларну површину проблема Нихилизма. Објаснити чак само њих, једном када се продре испод те површине, није нимало лак посао. Ипак, задатак који смо поставили себи у овом тексту је много шири: разумјети природу цијелог покрета чији су поменути феномени само екстремни случајеви.

Да бисмо ово учинили биће потребно да избјегнемо двије велике замке које леже на обје стране пута који смо изабрали, а у које је – у једну или у другу - упала већина коментатора нихилистичког духа нашег времена: апологија, и критиковање.

Свако ко је свјестан несавршенстава и зала савремене цивилизације која су послужила као непосредни узроци **нихилистичке реакције** – мада ћемо овдје видјети да су ова зла, такође била плодови надолазећег Нихилизма – не може, а да

не осјети одређени ниво саосјећања са онима, који су учествовали у тој реакцији. Такво саосјећање може да поприми облик сажаљења за оне људе који су, са одређене тачке гледишта, посматрани као невинне „жртве” услова против којих су њихови напори били усмјерени, или може да буде изражен у заједничком мишљењу да одређени типови нихилистичких феномена заправо имају „позитиван” значај и улогу у неком „новом развоју” историје човјечанства. Потоњи став је, опет, сам

по себи један од најјаснијих плодова Нихилизма о којем овдје говоримо, али онај први став, ипак, није у цјелости одвојен од истине или правде. Управо из тог разлога, морамо бити додатно опрезни да том ставу не придамо непримјерен значај. Веома је лако, у атмосфери интелектуалне магле која прожима либералне и хуманистичке кругове дањашнице, од симпатије према несрећој особи прећи у прихватање његових идеја. Нихилиста је „болесник” у одређеном смислу и његова болест је свједочанство болести вијека, чији се најбољи и најгори елементи окрећу Нихилизму; али болест се одговарајуће не лијечи, нити се чак дијагностикује, помоћу „симпатије”. У сваком случају не постоји у потпуности „невина жртва”. Нихилиста је врло јасно уплетен у све гријехове и кривице човјечанства који су опет породили сва зла нашег времена; у дизању на оружје – како то чине сви Нихилисти, не само против стварних или замишљених „искориштавања” или „неправди” у друштвеном и вјерском поретку, него и против поретка самог и Истине која је у основи тог поретка; Нихилиста тако узима активног учешћа у дјеловању Сатане које се ни на који начин не може објаснити митологијом о „невиној жртви”. Нико, на крају крајева, не служи Сатани против своје воље.

Ако је „апологија” далеко од наше намјере на овим странама, наш циљ, такође, није ни пуко критиковање. Није довољно, на примјер, осудити Нацизам или Бољшевизам за њихов „варваризам”, „гангстерство” или анти-интелектуализам”, а књижевну авангарду за

Михаил Бакуњин

Сергеј Нечајев